

SPODBUJANJE PREVAJANJA V TUJE JEZIKE

Andrej Blatnik
Univerza v Ljubljani

1 Uvod

Pregledi državnih politik prevajanja pokažejo, da so v zadnjih desetletjih 20. stoletja in v začetku 21. stoletja vse države Evropske unije in tudi številne druge države vzpostavile mehanizme za sistematično prevajanje nacionalnih literatur v tuje jezike. V tem besedilu bo prikazano, kako se je ta prvina kulturne politike uveljavljala v Sloveniji.

1.1 Zgodovinski razvoj raziskovanja tematike

Kakor vsa kulturna politika je tudi politika prevajanja v Sloveniji prešibko raziskana, iz česar najverjetneje deloma izhajajo tudi spontane kulturnopolitične odločitve na tem področju, ki ovirajo optimizacijo sredstev, vloženih v prevajanje iz slovenščine. Vendarle pa obstaja nekaj raziskav, zlasti v okviru zaključnih nalog na oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete v Ljubljani, ki omogočajo empirično osnovo za analizo slovenske kulturne politike na področju prevajanja v tuje jezike in njeno primerjavo s tujimi kulturnimi politikami (Dolinšek 2011, Šimenc 2013, 2017, Urbanija 2017). Nekaj je tudi publicističnih zapisov, ki se naslanjajo na zbrane podatke (Blatnik 2011) oziroma priložnostno problematizirajo kriterije in postopke, ki odločajo o dodeljevanju javnih sredstev. V času nastajanja tega besedila pa lahko rečemo, da do celovitejše analize učinkovitosti v Sloveniji vzpostavljenih sistemov še ni prišlo, zato so sodbe o njihovem delovanju bolj subjektivne, kot bi bilo potrebno za izboljšavo vzpostavljenih mehanizmov.

1.2 Načini podpore prevajanju

Tipološko je podpore prevajanju mogoče razdeliti v štiri vsebinsko povezane tipe:

- podpora prevajalcu za delno ali celotno kritje stroškov prevoda,
- podpora založniku za delno ali celotno kritje tiskarskih stroškov,
- podpora založniku ali avtorju za promocijske dejavnosti, kakršna je zlasti avtorjevo gostovanje v ciljni državi ob izidu prevoda in z gostovanjem povezani stiki z mediji in bralnim občinstvom,
- druge ciljne dejavnosti, kakršne so nastopi na knjižnih sejmih ali literarnih festivalih.

Pregled iz leta 2017 (Šimenc 2017) ugotavlja, da imajo vse države v Evropski uniji vzpostavljen vsaj en tip podpore, večina več tipov, nekatere tudi vse štiri. V zadnjih letih so se načini podpore še množili, vzpostavljajo pa se tudi v drugih, tudi neevropskih državah, mnogokrat ob vplivu gostovanja teh držav na knjižnem sejmu v Frankfurtu v vlogi častne gostje.

Tabela 1: Tipi podpore prevajanju v državah EU

DRŽAVA EU	PODPORA PREVAJALCU	PODPORA ZALOŽNIKU	AVTORJI V TUJINI	NACIONALNE AKCIJE
Avstrija	•		•	•
Belgija	•	•	•	
Bolgarija	•		•	•
Ciper	•	•		•
Češka	•	•		•
Danska	•	•	•	•
Estonija	•			
Finska	•	•	•	•
Francija	•	•	•	•
Grčija	•		•	
Hrvaška	•	•	•	
Irska	•			•
Italija	•		•	
Latvija	•	•	•	

DRŽAVA EU	PODPORA PREVAJALCU	PODPORA ZALOŽNIKU	AVTORJI V TUJINI	NACIONALNE AKCIJE
Luksemburg	•		•	
Madžarska	•			
Malta	•			
Nemčija	•		•	•
Nizozemska	•		•	•
Poljska	•	•		•
Portugalska	•	•	•	
Romunija	•	•		•
Slovaška	•	•		
Slovenija	•	•	•	•
Španija	•	•	•	•
Švedska	•	•	•	•
Združeno kraljestvo	•			•

Pregled pripravila Agata Šimenc (Šimenc 2017)

2 Zgodovina podpor prevajanju iz slovenščine

Slovenija je postopoma vzpostavila in organizacijsko sistematizirala načine podpore na vseh navedenih področjih. Sprva so bile te podpore razpršene (prevajalske štipendije, dejavnost Trubarjevega sklada, Center za slovensko književnost, zbirka *Litterae Slovenicae* pri Društvu slovenskih pisateljev, dejavnost posameznih založb ...), v zadnjih letih pa se vse bolj osredotočajo v dejavnosti Javne agencije za knjigo, ki sofinancira ali v celoti financira tudi tovrstne dejavnosti drugih izvajalcev.

Za prvo sistematično podporo prevajanju slovenske literature v tuje jezike lahko imamo zbirko petih knjig, ki je leta 1988 izšla v sozaložništvu Društva slovenskih pisateljev in Mladinske knjige International. Zbirka je bila poimenovana »Vilenica: Slovene contemporary literature collection« [Vilenica: zbirka sodobne slovenske literature] in je nastala s pomočjo subvencij gospodarstva, ki so prihajale na različne načine: s finančnimi prispevki, z donacijami za tisk potrebnega papirja in z odkupi natisnjenih knjig za poslovna darila tujim partnerjem. Dokumentacija s številnimi dopisi in pogodbami je shranjena v Arhivu Republike Slovenije (SI AS 2027/XXI/7/2 Društvo slovenskih pisateljev – akcija uveljavljanja sodobne slovenske literature v Evropi v letu 1986).

V zbirki so bili v angleščini objavljeni Ivan Potrč (*The land and the flesh*, prevod Henry Leeming, ponatis prevoda, ki je leta 1969 izšel v Londonu pri založbi P. Owen), Ivan Cankar (*My life and other sketches*, prevod Elza Jereb in Alistair MacKinnon, ponatis prevoda, ki je izšel pri Državni založbi Slovenije leta 1977), Ciril Kosmač (*A day in spring*, prevod Fanny Susan Copeland, ponatis prevoda, ki je leta 1959 izšel v Londonu pri založbi Lincoln Prager), Dominik Smole (*Antigone*, prevod Henry Leeming) in Vitomil Zupan (*Minuet for 25-shot guitar*, prevod Henry Leeming). Isti prevod je leta 2011 z naslovom *Minuet for guitar (in 25 shots)* izšel tudi pri založbi Dalkey Archive Press v ZDA. Zbirka je torej na novo ponatisnila prevode treh del, ki so izšla pred letom 1954 (takrat je izšel Potrčev roman *Na kmetih*, preveden kot *The land and the flesh*), in jim dodala dva nova prevoda del, ki sta bili v slovenščini prvič objavljeni leta 1960 oziroma 1975, torej se je odločila za preverjeno klasiko.

Že iz omenjenih navedkov prvih izdaj v zbirki Vilenica ponatisnjenih prevodov je razvidno, da so tako slovenske kot tuje založbe prevode slovenskega leposlovja objavljale že pred vzpostavitvijo mehanizmov sistematične podpore. Redkejšje so bile izdaje v zahodnem svetu in te so praviloma pozele precej odmeva v domači javnosti. Take izdaje so bile leta 1965 objava pesmi Srečka Kosovela v francoščini pri založbi Seghers v prevodu Marca Alyna, leta 1981 Florjan Lipuš v nemščini pri založbi Residenz v prevodu Petra Handkeja in Helge Mračnikar in leta 1984 nova izdaja pri Suhrkampu, leta 1988 Tomaž Šalamun v angleščini pri The Ecco Press, večino prevodov je pripravil avtor s soprevajalci, številne pa tudi urednik knjige Charles Simic. Večina slovenskih knjižnih prevodov v tuje jezike je nastala na iniciativo avtorjev in prevajalcev, ne pa, kakor je v zahodnem svetu običajnejše, na pobudo založb.

2.1 *Le Livre Slovène / Litterae Slovenicae*

Društvo slovenskih pisateljev je maja 1963 začelo z izdajanjem revije *Le Livre Slovène* v odgovor, kakor navaja na svoji spletni strani, na »potrebo Slovenskega centra PEN, Društva slovenskih književnih prevajalcev in svojo lastno potrebo, da bi samostojno predstavljalo slovensko literaturo, slovensko književno življenje pa tudi slovensko kulturo nasploh naslovnikom v drugih državah« (Društvo slovenskih pisateljev, b. d.).

Društvo slovenskih pisateljev na svoji spletni strani navaja: »V 45 letih je izšlo 85 izdaj, kar vključuje 108 števil revije. Sprva je revija objavljala besedila največ v francoskem jeziku, tudi v nemščini, občasno še v angleščini. V sedemdesetih letih so se pridružile prve objave v italijanščini in ruščini, v osemdesetih pa še v španščini. Leta 1991 se je revija preimenovala v *Litterae Slovenicae*. Potem so prevladovale objave v angleščini, še vedno pa so jih spremljale objave v vseh prej naštetih jezikih ter v portugalsčini.«

Revija je spoštovala celovitost slovenskega kulturnega prostora. Največ je bilo objav literature slovenskih avtorjev v prevodih, predvsem leposlovja, pa tudi esejistike. Mestoma

se je uredništvo odločilo objaviti register v tekočem koledarskem letu izšlih knjižnih izdaj slovenske literature v tujih jezikih pri drugih slovenskih založnikih ali v registru NUK dostopno bibliografijo teh izdaj v svetovnem prostoru, pa tudi recenzije v slovenščini izšlih knjig. Izhajali so še zapisi okroglih miz na temo aktualnih kulturnih vprašanj, ankete o pomenu oz. poslanstvu literature, včasih nastale posebej na pobudo uredništva, včasih pa kot dokument dogodkov na Blejskih srečanjih pisateljev ali Mednarodnih konferencah PEN. V slednjih so poleg slovenskih nastopali pisatelji iz drugih držav.

Ob preimenovanju v *Litterae Slovenicae* se je izraziteje uveljavil koncept, ki je večinoma v prevodu predstavljal celotno knjigo posameznega avtorja ali pa generacijsko antologijo določene zvrsti pisanja. Nekatere tako objavljene knjige (ali deli antologij) so pozneje doživele tudi izdajo pri tujih založnikih: tako je roman Vlada Žabota *Sukub* kot *The Succubus*, ki sta ga prevedla Rawley Grau in Nikolai Jeffs, najprej izšel leta 2005 v *Litterae Slovenicae*, leta 2010 pa tudi pri Dalkey Archive Press v ZDA.

2.2 Trubarjev sklad

Po letu 1991 je podpora slovenskim leposlovnim objavam v tujini postala bolj sistematizirana in ustrezno se je povečevalo tudi število objav. Prva sistematična spodbuda na tem področju je bila iniciativa, poimenovana Trubarjev sklad.

Trubarjev sklad je nastal leta 1992, ko je knjižna zbirka *Aleph* na razpisu Ministrstva za informiranje iz sklada za mednarodno promocijo Slovenije pridobila sredstva za uveljavljanje slovenske literature v tujini. Da bi se ta dejavnost začela s čim širšim zaledjem, je k sodelovanju povabila Društvo slovenskih pisateljev (DSP) in slovenski center PEN. Iz zapisnika sestanka, namenjenega uveljavljanju slovenske literature v tujini, ki je bil 6. avgusta 1992 v DSP, je razvidno, da so se sestanka udeležili Dane Zajc (predsednik DSP), Boris A. Novak (predsednik PEN), Igor Bratož (predsednik komisije za mednarodno dejavnost DSP), Andrej Blatnik, Lela B. Njatin in Brane Mozetič (ustanovitelj Centra za slovensko književnost) in Aleš Debeljak, Veno Taufer (festival Vilenica) pa se je opravičil.

Dogovorjeno je bilo, da se pridobljena sredstva prenesejo na račun DSP kot edino med sodelujočimi organizacijami, ki je takrat imela pogoje za profesionalno delovanje, in da se objavi javni razpis za tuje založnike. Sprejeta je bila odločitev, da se z do polovico sredstev, potrebnih za tisk, podpira tisk knjig slovenskih leposlovnih avtorjev v tujini. V upravni odbor so bili ob predsednikih DSP in PEN ter predstavnikih zbirke *Aleph* oziroma njenega poznejšega izdajatelja, Centra za slovensko književnost, imenovani še vodje različnih mednarodnih dejavnosti DSP, da bi se tako zagotovila strokovnost in demokratičnost izbora. Sedemčlanski odbor je v letu 1992 podelil podporo enemu projektu, 1993 sedmim, 1994 in 1995 po desetim, nato je število prijav začelo naraščati, saj je (tudi kot posledica osamosvojitve, pa tudi seveda uveljavljajoče se finančne podpore)

v tujini začelo izhajati vse več knjig slovenske literature (Dolinšek 2011). Tako je bilo v letu 2006 subvencioniranih 38 knjig, v zadnjih letih delovanja sklada pa je podporo prejelo okrog 60 naslovov.

V prvih letih se je dejavnost financirala iz izhodiščno pridobljene podpore; ko je ta pošla, se je Trubarjev sklad prijavljal na razpise Ministrstva za kulturo in pozneje Javne agencije za knjigo. Trubarjev sklad se je držal izhodiščnega načela, da ne bo presojal, katero delo zasluži podporo ali ne, temveč je v skladu z dostopnimi podatki (katalogi, distribucijski načrti) presojal založnike, ki so se prijavljali. Odločil se je torej za pasivni podporni sistem: tisti, ki so pošiljali ustrezne prijave (torej pogodbe s prevajalci in avtorji) in ki so v katalogih izkazovali delovanje v ustreznem založniškem polju, so podporo dobili. Trubarjev sklad jim je podporo izplačeval po prejemu desetih dokazilnih izvodov, od katerih so šli trije v Narodno in univerzitetno knjižnico (pogodba o medsebojnem sodelovanju med DSP in NUK je bila podpisana 3. junija 1998 in ta pogodba je predvidevala tudi, da bo NUK vsakih pet let priredila razstavo knjig slovenskih avtorjev, ki so s pomočjo Trubarjevega sklada izšle v tujini; veljavnost pogodbe se je iztekla 2018), preostale izvode pa so tri sodelujoče organizacije arhivirale in uporabljale za promocijske namene.

V letu 2019 je bila dejavnost Trubarjevega sklada prenesena na Javno agencijo za knjigo, člani upravnega odbora sklada pa so s pismom, naslovljenim na svet JAK, dvakrat skušali spremeniti to odločitev, ki je po njihovem mnenju pretirano osrediščala odločanje in ga predajala manj strokovno usposobljenim odločevalcem, vendar na svoje ugovore niso dobili odziva.

2.3 Prevodni katalogi in bibliografije

V devetdesetih je izšlo tudi več katalogov prevodov slovenske književnosti v tuje jezike. Nekateri so bili narejeni z jasnim namenom spodbujanja nadaljnega prevajanja (in tem bo v tukajšnjem okviru namenjene nekaj več pozornosti), drugi so bili zasnovani kot bibliografije in so pregledovali prevajanje v konkreten jezik v določenem časovnem obdobju, npr. bibliografija slovenskih knjižnih prevodov v češčino, ki je izšla ob gostovanju Slovenije kot častne gostje na sejmu v Pragi 2005 (Mainuš 2005) in bibliografiji prevajanja v nemščino, ki sta izšli 2006 (Leben 2006) in 2008 (Leben in Studen-Kirchner 2008).

Prvi »promocijski« katalog *Contemporary Slovenian Literature in Translation* [Sodobna slovenska književnost v prevodu] je objavil Trubarjev sklad kot posebno izdajo revije *Litterae Slovenicae* septembra 1998 in v njem dopolnil gradivo iz enako naslovljene redne izdaje *Litterae Slovenicae* iz 1993. Predstavljenih je bilo 45 živečih avtorjev, rojenih med leti 1913 in 1965, katerih knjige so bile objavljene v tujini ali v celoti prevedene v tuje jezike in na voljo za objavo. Ta koncept je nadaljevala publikacija *Key Slovenia: contemporary Slovenian literature in translation* [Ključ Slovenija: sodobna slovenska književnost v prevodu], ki jo je Študentska založba objavila 2002, prenovljena izdaja pa je pri

Ministrstvu za kulturo izšla ob slovenskem nastopu na frankfurtskem knjižnem sejmu 2004. (2002 je bila pri Študentski založbi objavljena še podobna publikacija *Key Slovenia: contemporary Slovenian humanities in translation*. [Ključ Slovenija: sodobna slovenska humanistika v prevodu]) *Key Slovenia: contemporary Slovenian literature in translation* je predstavil 69 avtorjev, rojenih med 1913 in 1973, in dodal še predstavitev 42 antologij ter šestih literarnih organizacij oziroma festivalov.

2.4 Podpore Ministrstva za kulturo

Če je Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije v pregledu podpor, za mednarodno založniško dejavnost podeljenih leta 1991, še nedoločno zapisalo, da se temeljni del mednarodnega sodelovanja izraža v izmenjavah posameznikov in udeležbah na raznih strokovnih srečanjih in simpozijih, med katerimi je največja akcija mednarodno srečanje pisateljev na Bledu, ki ga organizira slovenski center PEN, je podpora v naslednjih letih vključevala še podporo nastopom založnikov na knjižnih sejmih v tujini ter posameznim knjižnim prevodom. Postopoma se v mednarodno dejavnost vključujejo programi posameznih založb in stanovskih organizacij, nekatere med njimi ob podpori prevodom knjižnih izdaj organizirajo tudi bralne nastope v tujini in gostovanja na mednarodnih festivalih. V letih pred ustanovitvijo Javne agencije za knjigo je v seznamih odobrenih podpor vse več subvencij za prevod konkretnih književnih del, ta oblika podpore pa se v 2009 prenese na JAK.

2.5 Nacionalni programi za kulturo in prevajanje slovenske književnosti

Temeljni dokument s področja kulture v Sloveniji je Nacionalni program za kulturo (NPK), ki je po *Zakonu o javnem interesu na področju kulture* (ZUJIK) opredeljen kot »strategija kulturne politike, ki izhaja iz zgodovinsko doseženega položaja kulture, s katero se ugotovi vlogo kulture v razvoju Slovenije in slovenskega naroda ter javni interes zanj, opredeli področja kulture, na katerih se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, in predvidi usmeritve na področju investicij v javno kulturno infrastrukturo. /.../ Na podlagi nacionalnega programa sprejme vlada akcijski načrt, s katerim za obdobje štirih let določi ukrepe (obseg in vrsto kulturnih dejavnosti), cilje, obseg sredstev in čas za njihovo uresničitev ter kazalce, po katerih se bo merilo njihovo doseganje« (ZUJIK, 9. člen). NPK je strateški dokument razvojnega načrtovanja kulturne politike, ki opredeljuje cilje in prioritete na vseh področjih umetnosti in kulture. Njegova priprava je zakonska dolžnost ministrstva, pristojnega za kulturo.

Že to, da je področje knjige vključeno v vse NPK, kaže, da je knjiga v Sloveniji ves čas razumljena tudi kot kulturna in ne le gospodarska dejavnost. Prvi v državnem zboru sprejeti NPK je prinesla *Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2004–2007*,

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011, sprejeta 2. aprila 2008, pa med drugimi usmeritvami vključuje tudi »večjo prepoznavnost slovenskih ustvarjalcev s področja leposlovja in znanstvene publicistike v svetu«. Kot nalogi sta navedeni tudi »z medresorskim sodelovanjem prizadevanje za promocijo literarnih projektov na slovenskih lektoratih v tujini« in »podpora promociji slovenskega leposlovja in znanstvene publicistike v mednarodnem prostoru«.

Osnutek NPK 2013–2016 je obnovil in nekoliko konkretiziral cilje in ukrepe NPK 2008–2011, a zaradi konstruktivne nezaupnice vladi ni bil potrjen v državnem zboru. *NPK 2014–2017* je po uvodni analizi stanja cilje in ukrepe zastavil bolj konkretno. Za našo obravnavo je posebej pomembno, da med cilji navaja nastop Slovenije kot osrednje gostje na frankfurtskem knjižnem sejmu, kar pripelje do niza akcij in namenskih financiranj, ki kot dejavnike spodbujanja prevajanja slovenske književnosti v tuje jezike vzpostavijo tudi v tujini v tej dejavnosti zelo aktiven, v Sloveniji pa do sredine preteklega desetletja povsem nezainteresiran segment knjižnega polja – slovenske založbe.

To usmeritev nadaljuje tudi trenutno veljavna *Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029* z navedenim razvojnim ciljem: »Dejavnosti za mednarodno uveljavitev slovenske literarne in publicistične dejavnosti, s poudarkom na predstavitvi Republike Slovenije kot častne gostje na knjižnih sejmih v Bologni in Frankfurtu ter podporo prevajanju slovenske literature v tuje jezike.«

2.6 Slovenske založbe

Če je v uvodu v katalog *Contemporary Slovenian Literature in Translation* (1998) še zapisano (v angleščini, prevod A. B.): »V Sloveniji so lastniki avtorskih pravic sami avtorji knjig, ne pa njihove založbe, zato se lahko obrnete neposredno na avtorje prek navedenih naslovov ali prek Društva slovenskih pisateljev,« se je to v poznejših letih precej spremenilo. Založbe, ki se do pred nekaj leti (ob občasnih in redkih izjemah) s svojimi avtorji sploh niso dogovarjale za pravico zastopanja pri prodaji njihovih del v tujino, so pričele svoje izvirne programe vse bolj ponujati tudi tujim založnikom. Prva je sistematično s tem delom začela založba Beletrina, tedaj Študentska založba. Iz teh izkušenj je nastal tudi prvi slovenski praktični vodnik za prodajo avtorskih pravic v tujino, objavljen v knjigi *Založniški standardi* (Zamida 2017). Pridružile so se Mladinska knjiga s Cankarjevo založbo, založba Miš, KUD Sodobnost International, Goga in nekatere druge založbe. Število prodaj avtorskih pravic v tujino je zelo naraslo, zlasti na področju slikanic. Glavna spodbuda pri tej širitvi delovanja za založbe najverjetneje ni bil delež prihodka od avtorskih pravic, ampak finančna podpora, ki jo je JAK namenjal založbam v želji, da bi se zagotovil uspešen nastop Slovenije kot častne gostje na frankfurtskem knjižnem sejmu.

2.7 Javna agencija za knjigo

Javna agencija za knjigo je bila s sprejemom *Zakona o Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije* ustanovljena 23. 11. 2007 in začela z delovanjem 1. januarja 2009.

V šesti točki 4. člena tega zakona je kot ena nalog JAK opredeljeno, da »spodbuja in izvaja različne oblike mednarodnega sodelovanja na področju knjige, v prvi vrsti prevajanje slovenskih avtorjev v tuje jezike in nacionalne predstavitve slovenskega leposlovja ter humanistike v mednarodnem prostoru«. To JAK dosegata z različnimi ciljnim razpisi, kakršni so Javni razpis za izdajo prevodov del slovenskih avtorjev v tujih jezikih, Javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju stroškov tiska izvornih slovenskih del v tujih jezikih, Javni poziv za izbor kulturnih projektov na področju mobilnosti v tujini in drugi. S temi dejavnostmi je JAK zlasti od leta 2019 dalje postala najpomembnejša spodbujevalka prevajanja v tuje jezike, prevzema pa tudi vse več vsebinskega odločanja, kaj se bo prevajalo. Najizraziteje je to odločanje prevzela z organizacijo mednarodnih seminarjev za prevajalce slovenske književnosti oziroma z izbiranjem konkretnih naslovov, ki se na teh seminarjih obravnavajo. V zadnjih letih seminarje organizira Društvo književnih prevajalcev Slovenije.

Iz pasivne podpore, ko je JAK enako kot Trubarjev sklad podpirala vse vloge za prevode, ki so zadostili formalnim kriterijem, vse bolj prehaja v različne oblike aktivne podpore, usmerja, kaj naj bo podprto, in na nek način opravlja tudi vlogo literarnih agentov, tržnikov avtorskih pravic, ki se v Sloveniji doslej še niso zares uveljavili kot samostojen poklic, tudi zato, ker glede na obseg sklenjenih poslov tudi pri znatnem deležu iz izkupička agenti iz tega naslova ne morejo pokriti stroškov dela. Posamezne oblike mednarodnega delovanja JAK so predstavljene na spletni strani <https://www.jakrs.si/mednarodna-dejavnost>, posebej <https://www.jakrs.si/mednarodna-dejavnost/mednarodno-sodelovanje>.

3 Pogled v prihodnost

Ko je Špela Dolinšek po podatkih, dostopnih na spletni strani Javne agencije za knjigo, ugotovila, da je bilo od leta 1991 do 2010 v tuje jezike prevedenih približno 1330 slovenskih leposlovnih knjig, torej kakih sedemdeset letno (Dolinšek 2011), k čemur je bilo dodano tudi, da ima vsaj eno knjigo v tujini objavljeno skoraj vsak tretji član Društva slovenskih pisateljev, je bilo nazorno prikazano, da je slovenska književnost v tujih prevodih od leta 1991 dalje vse bolj prisotna. Hkrati pa je iz tu zapisanega razvidno, da je prisotnost slovenskega leposlovja v tujih prevodnih založniških programih, pa tudi v drugih oblikah predstavitev leposlovja, kakršni so književni festivali, odvisnostno povezana z mehanizmi spodbude, ki jih oblikuje državna in meddržavna kulturna politika, in z zasebnimi pobudami. (Najbolj izraziti meddržavni podpora prevajanju, ki obsegata tudi prevajanje slovenskega leposlovja, sta programa Ustvarjalna Evropa, ki je med drugim

namenjen prevajanju književnosti držav članic EU, in Traduki, ki je namenjen prevajanju iz in v jezike jugovzhodne Evrope. Vrsto prevodnih izdaj slovenskih literarnih del financirajo – tako prevod kot samo objavo dela – tudi avtorji sami. V zadnjem času pa narašča število del, ki jih slovenski avtorji že izvorno napišejo v tujem jeziku.)

Dilema, ki so jo nekatere sorodne kulturne politike že razrešile, slovenska pa se z njo šele začenja soočati, je vprašanje, kdo je nacionalni pisatelj. Je to samo pisatelj, ki piše v slovenskem jeziku, ali tudi drugi pišoči, torej državljani ali rezidenti Slovenije, ki pišejo v drugih jezikih? So tudi ti upravičeni do podpore nacionalne kulturne politike?

Začasno nejasno je tudi vprašanje selekcijskega mehanizma pri izbiri objektov prevodne politike, torej del, ki prejmejo podporo. Slovensko kulturno politiko še čaka razmislek, ali v njenem kulturnem modelu obstoji ustrezno ravnovesje med pasivno podporo (ki podpre vse, kar ustreza formalnim kriterijem) in aktivno podporo (kjer se vrednostno selekcionira med možnimi objekti podpore), pa tudi, kakšni kriteriji so pri tej selekciji uporabljeni in kdo izvaja vrednotenje.

Slovenska dilema brez jasne refleksije je tudi vprašanje obravnavanja posrednih prevodov, torej prevajanja slovenskih literarnih del prek drugih jezikov, v katere so ta dela že prevedena. Ker v številne (tudi evropske) jezike ni kvalificiranih neposrednih prevajalcev, so posredni prevodi velikokrat edina pot, da pride do izdaje slovenskega leposlovja v nekaterih tujih jezikih, zato je posebej pomembno zagotavljanje kakovostnih prevodov v najbolj razširjene svetovne jezike, zlasti angleščino, saj ti spodbujajo in omogočajo tudi prevode v jezike, kjer je neposrednih prevajalcev malo ali pa jih sploh ni.

4 Zaključek

Analize založniških praks v različnih kulturnih okoljih kažejo, da so javne podpore vse bolj pomemben dejavnik oblikovanja založniških programov in javnega literarnega življenja. Pri upadanju prihodkov iz prodaje objavljenih knjig (zlasti pri zahtevnejših delih, prav ta pa so običajno kanonična in je zanje bolj v interesu nacionalnih kulturnih politik, da se z njimi seznanijo tudi druga jezikovna in kulturna okolja) se bo ta trend nadaljeval. Zato je mogoče pričakovati, da bo nacionalno spodbujanje prevajanja vse bolj pomemben dejavnik ne le za opaznost, temveč tudi že za možnost obstoja literarnih besedil v drugih kulturnih okoljih.

5 Seznam sorodnih poglavij v monografiji

Društvo slovenskih književnih prevajalcev skozi čas

Bibliografija

- Blatnik, Andrej. 1995. »Kako pomagati slovenski književnosti v tuje jezike.« V *Prevajanje slovenske književnosti. Prevajanje za kino in RTV: 19. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 5–8. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Blatnik, Andrej. 2011. »Bo še šlo brez Nobelove?« *Pogledi* 23, 23. november 2011. <https://pogledi.delo.si/knjiga/bo-se-slo-brez-nobelove>.
- Contemporary Slovenian Literature in Translation. 1993. *Litterae Slovenicae: Slovenian literary magazine*. Ljubljana: Slovenian Writers' Association, Slovene P.E.N., Association of the Slovene Literary Translators.
- Contemporary Slovenian Literature in Translation. 1998. Ljubljana: Trubar Foundation.
- Dolinšek, Špela. 2011. »Prevajanje novejšje slovenske književnosti.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Društvo slovenskih pisateljev. b. d. »Litterae Slovenicae« Dostop 17. 11. 2022. <https://drustvo-dsp.si/litterae-slovenicae/>.
- Leben, Andrej, ur. 2006. Bibliografija knjižnih prevodov slovenske literature v nemščino. Ljubljana: Ljubljana: Center za slovensko književnost. <http://www.ljudmila.org/litcenter/bibliografija.pdf>.
- Leben, Andrej in Aleksander Studen-Kirchner. 2008. Bibliografija knjižnih prevodov slovenske literature v nemščino. Ljubljana: Center za slovensko književnost. <http://www.ljudmila.org/litcenter/index.html>.
- Mainuš, Petr, ur. 2005. Bibliografija knjižnih prevodov slovenske literature v češčino. Ljubljana: Center za slovensko književnost. <http://www.ljudmila.org/litcenter/praga2005/bibliosko.pdf>
- Nacionalni program za kulturo 2014–2017. 2014. Uradni list RS, št. 99/2013 z dne 3. 12. 2014. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2013-01-3551/resolucija-o-nacionalnem-programu-za-kulturo-2014-2017-renpk14-17?h=Resolucija%20o%20nacionalnem%20programu%20za%20kulturo>.
- Petrič, Tanja. 2020. »Prevajanje slovenske mladinske književnosti in 'podporni mehanizmi'.« *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev*, letnik 47, št. 108: 23–37.
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2004–2007. 2004. Uradni list RS, št. 28/2004 z dne 25. 3. 2004. www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-1205?sop=2004-01-1205.
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011. 2008. Uradni list RS, št. 35/2008 z dne 9. 4. 2008. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2008-01-1428/resolucija-o-nacionalnem-programu-za-kulturo-2008-2011-renpk0811?h=Resolucija%20o%20nacionalnem%20programu%20za%20kulturo>.

- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029. 2022. Uradni list RS, št. 29/2022 z dne 4. 3. 2022. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-0559/resolucija-o-nacionalnem-programu-za-kulturo-2022-2029-renpk22-29?h=Resolucija%20o%20nacionalnem%20programu%20za%20kulturo>.
- Šimenc, Agata. 2013. »Prisotnost slovenske literature v svetu prek Trubarjevega sklada.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Šimenc, Agata. 2017. »Načini podpore prevajanju v državah Evropske unije.« Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Urbanija, Katja. 2017. »Prodaja avtorskih pravic slovenskih leposlovnih avtorjev v tujino.« Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Zakon o javnem interesu na področju kulture. 1994. Uradni list RS, št. 75/94, 22/00, ZJS in 96/02 – ZUJIK. Datum dostopa 6. 3. 2023. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO381>.
- Zakon o Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije. 2007. Uradni list RS, št. 112/07, 40/12 – ZUJF in 63/13. Datum dostopa 6. 3. 2023. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5094>.
- Zamida, Renata. 2017. »Prodaja avtorskih pravic v tujino.« V *Založniški standardi*, uredili Andrej Blatnik, Miha Kovač in Samo Rugelj, 303–312. Ljubljana: Cankarjeva založba.

SPodbujanje prevajanja v tuje jezike

Pregledi državnih politik prevajanja pokažejo, da so v zadnjih desetletjih vse države Evropske unije in tudi številne druge vzpostavile mehanizme za sistematično prevajanje nacionalnih literatur v tuje jezike. Poglavlje prikazuje, kako se je ta prvina kulturne politike uveljavljala v Sloveniji. Kakor vsa kulturna politika je tudi politika prevajanja v Sloveniji prešibko raziskana, iz česar deloma izhajajo tudi spontane kulturnopolitične odločitve na tem področju, ki ovirajo optimizacijo v prevajanje iz slovenščine vloženi sredstev. Podpore prevajanju, razdeljene po vsebinsko povezanih tipih, so predstavljene v svojem zgodovinskem razvoju, ki se znatno okrepi po slovenski osamosvojitvi. Analize založniških praks v različnih kulturnih okoljih kažejo, da so javne podpore vse bolj pomemben dejavnik oblikovanja založniških programov in javnega literarnega življenja. Pri upadanju prihodkov iz prodaje objavljenih knjig (zlasti pri zahtevnejših delih, prav ta pa so običajno kanonična in je zanje bolj v interesu nacionalnih kulturnih politik, da se z njimi seznanijo tudi druga jezikovna in kulturna okolja) se bo ta trend nadaljeval. Zato je mogoče pričakovati, da bo nacionalno spodbujanje prevajanja vse bolj pomemben dejavnik ne le za opaznost, temveč tudi že za možnost obstoja literarnih besedil v drugih kulturnih okoljih.

PROMOTING TRANSLATION INTO FOREIGN LANGUAGES

A review of national translation policies reveals that all EU countries and many others have in recent decades established mechanisms for systematically translating national literatures into foreign languages. This chapter focuses on how translation as an element of cultural policy is employed in Slovenia. As is the case with all cultural policies, the translation policy in Slovenia has been significantly under-researched, which has contributed in part to the spontaneous cultural policy decisions in this area that hinder the optimisation of funding dedicated to translation from Slovene. Support given to translation according to the type of content is presented in its historical development, which grew significantly after the independence of Slovenia.

An analysis of publishing practices in different cultural contexts shows that public support is increasingly becoming an important factor in shaping both publishing programmes and public literary life. This trend will continue given the fall in the income from published book sales, especially when it comes to more demanding texts, which tend to be canonical and more likely to be the ones chosen by national cultural policies to be introduced to other lingua-cultures. It can therefore be expected that national promotion of translation will increasingly become an important factor not only when it comes to the visibility of Slovene literary texts, but also to the possibility of their persistence in foreign cultures.